

Марија Кнежевић

ПОВРАТАК РАПСОДА

Никада нисам била књишки мољац. Не мислим да је то за похвалу, нити за осуду. Тако је било. Као веома мала, волела сам да слушам приче за лаку ноћ. Касније су такође морали да ми читају „20.000 миља под морем“. Никако да се приволим читању. Више од свега волела сам да се играм и да боравим напољу. Тек сада видим каква је то била привилегија, у односу на играонице, трговинске центре и разноврзне екране где се и са којима деца највише друже. Ми смо били „екипа из краја“ – нико, али нико није обраћао пажњу на то чији родитељи имају више пара, чији мање. Ландрали смо по читав дан. Упадали у туђа дворишта, крали воће, чували бездомне куце, љуљали се, играли жмурке, прескакали ластиш, возили бицикл, ролшуге... родитељи су нас једва утеривали у куће, тачније станове.

Још као дете, обожавала сам да слушам мајку док је свирала клавир. Дан-данас имам утисак да још нико није одсвирао „Месечеву сонату“ тако добро као она! Знатно касније, у једном интервјуу, рекла сам: „Татура је за мене клавијатура, тако је осећам.“ Рекла бих да је читав доживљај постојања за мене *мелодија*. У свему чујем, или настојим да откријем хармонију тонова – у слици, покрету, призору, мисли, емоцији, сећању, у наученом.

Музика је остала константа мога бића, док се много тога променило, природно. Од „лење бубе“, када је о књигама реч, изметнула сам се у манијакалног читаоца, како су то други о мени рекли. Искрено, нисам ни приметила када се догодила та промена. Дуго је трајало то време када сам могла „све да прогутам“. Тренутно сам у фази када читам само оно што ми прија, када мислим да ми радни стаж дозвољава да за многе књиге кажем: „Немам времена.“ Шалим се. Клањам се хумору и свима онима који су приметили да га има и у мојим песмама. Дакле,

мудрости се клањам. Заиграности једнако као и у време када нисам користила глагол „клањати се“. Дивим се уметности.

Верујем да постоји тренутак када свако од нас може да одлучи да ли ће развијати свој дар или не, да ли ће се *посветити* уметности, јер само на тај начин има смисла неговати оно што називамо стваралаштвом. Није тачно да морамо! Знам довољан број даровитих песника који су баталили стихове, бар оне писане, постали вртлари, рибари, такође економисти, инжењери... Радно време песника је 26 сати, говорио је Брана Петровић. С тим што је песник свако ко се своје делу посвети у тој мери да је радан и када спава, и када мисли да се одмара, и када нема појма где је од умора или славља.

Многе расправе о уметности ми делују бесмислено. Највише она о томе колико је нека уметност *лична*?! Многе расправе су генијалне. Као на пример Аристотелова „Поетика“ у којој је једном за свагда дефинисано то „ја“ као једино извориште општег, ако га досегнемо. Не успевамо увек, и то је нормално. Прави уметник је биће, „само човек/жена“, како се у овом народу описују природни људи. Појам човека припада једној другој области, потпуно супротној уметности и често против ње настројеној.

Не, не пишем за фиоку. Нити било ко други ко објављује, иако их има који се пренемажу овом лошом метафором. За људе пишем. Верујем да читалаца има чак и у данашње време када се много тога уротило против књижевности. Нисам апокалиптичарка. Волим да посматрам промене. Па и оне које ми можда не одговарају, или то тако на први поглед изгледа. Могуће је да је ово *Доба кризе љаиџира*? Могуће је да се писана реч прелива у сајбер простор? Или је реч о повратку рапсода који нас, када боље размислите, никада нису ни напуштали. Окамењени Орфеј такође пева. Јер како бисмо иначе сазнали за Еуридику? Није важно да ли се он зове Рилке, имена су мање важна. Док је поезија насушна. Бар за мене.

(из *Елеџијских савета Јулији*)

*

Не дозволи да те онејачи
један за другим
јектичав дан,
 као што је овај
побеђен мислима о теби.
Сунце ће се појавити потом:
не стиди се старе рачунице.

Воли овај дан.
Моли се дану, миран буди.
Остани са њим сам,
и не допусти да те посвећеног
збуне питањем о Небу.

Јер онај ко пита – све је рекао;
а који одговори – рекао је сувише.

(из *Елеџијских савета Јулији*)

*

Нежног злонаумља бој се,
као случајног и оног
 које добро жели
али га не чини.
Добро препознај и у грубоме,
нежност подозревај
и нежност обожавај
 пре свега.

Слушаћеш о сили која
науми зло а добро ствара.
Клони се такве.
Залуду ћеш време утрошити на њу,
јер неутешна је она заувек.

Боље је да душу своју
нарочито од ње саме
настојиш да сачуваш.

Време преостало
удели времену.
Време времена иште.

(из *Елегијских савета* Јулији)

*

Чарима песме не подлежи
више него што је то њој самој
била намера.

Нека те мисао тиха не напушта.
Разумевање је највећа лепота.

АПОЛОГИЈА БДЕЊА

I

Размишљам живот.
Боле ме леђа. Сврби нос.
Некад у мени Евина кост распада се од чежње
па опет
дишем кратко у последње време примећујем
веома сталожено веома лако сумњам веома
славим
будућност која ме нагло занима искушавам
откако бих приморана да се бавим озбиљним
стварима
често прилика достаје.
И мрсе се распарене вене па ипак
више него икад проучавам распоред звезда и
против своје воље
дознајем хоћу ли скончати сирота или од туге,
пиљим у прљаве шоље, преваљујем где ћу тек
крочити,

уписујем се у вернике да нађем браћу читам
хороскоп иако
признајем да је сувише људи који разумеју
једни друге.

Нити ко слуша, нити говори.

Владарка истине виче:

*Видим вас како надлећете преко велике баре!
Видим вас, о, како вас добро видим испод
свадебног вела!*

Поништавам се када наступи то време као што
заљубљена тела

укидају прво себе,

и веома нежно посвећујем се љупким
стварчицама:

наушнице од драгога праха, без предрасуда
кристали,
Индија и Кина;

стадох да робујем облицима откако објавише да
је живот

ниска седефних куглица на концу од воска
несигурне моје руке разасуше свето семе
по зимном телу пода.

И одрастам тако не старећи, разумевам:

у почетку беше страх, и крепаћу плашећи се.

II

На тргу исповеда вергл, присуствујем
пресвлачењу фонтана;

врхом прста ступам на плочник куда звецкају
коњаници;

дижем главу ка небу обасута чаурама једног
народног славља,

свуда ватромети, свуда свештеници у својим
униформама.

Љубазни пакети у које богате жене умећу пуно
Жеља.

Посвуда перли, привезака, чешљева, књига.

И бива да жалим протраћено време, залудне
путничке спреме.
Бива да наглас кажем: није се морало путовати
ради те слике!
Свуда постоје ниске, али о јесени деца пишу
само у мом граду.
Деца обрађују теме које учитељице смишљају
док невољно
развлаче с директором јутарње пиће, рецимо:
„Жена која је уткала своје биће у моје тело“.
Њима није стало, морају због плате. По програму
Деца вредно размишљају о таквим женама,
а њихове мајке се чуде, телефонирају
пријатељицама:
Шта се то, побогу, збива с нашим учитељицама?!

И бива да ставим шал преко уста и певам док ходам.
Бива да залутам и да се осећам добро.
Бива да плачем пред непознатим светом,
деси се да пишем о јесени;
бива да ме засени сећање и да се подам некој
протуви на гласу.
Опроштај сричем речима које ми дођу у часу,
и не снивам те већ дуго.
Увече навијем сат.
I read much of the night, and go south in winter.

И одрастам не старећи, разумевам:
има ме тек када повремено бивам.

III

Не објављујем да ме нема, не признајем да сам ту.
Све што мишљах да морам, увиђам да није тако.

Рашчињена, претварам се у стање и наслеђујем те
као закон,
решена да опстанем поред свих призора који ме неће.
Нити сам равнодушна, нити се одричем.
Гласине шаљем назад, зли ме језици слушају.
Нити пресуде изричем, нити сам милосрдна.
Онима које силно иштах, допуштам да ме усхтедну.

Понављам када учитељ говори *Све што живи је светио!*
Јер ја сам заувек место одакле се чедност црпи.
Можда зато постојим, као Марија важим.

Безумно
надтрајавају облаци, стихови, постељина.
Зодијак, склоности,
раздаљина између онога што хтесмо и овога
где смо сада.

Две коже трну, дишу. Иначе
не постоји правда, као што не постоји врлина
задовољна собом.

Нису рођени кривци.

Већ сви једнако заслужни зато што живе
из те проклете перспективе.

IV

Бива да осване сунчан дан,
неумитан и величанствен у оку жене.
Мајка тада пожуре да простре веш јер –
шреба искористиши лејо време.

Стојим на прагу важна, пуштам се Сунцу.
Сведок сам једног часа у којем све постоји.
Пуштам да прозор сиђе, пуштам да се кров
Одвоји.

Онда загрлим мајку, целивам постељине,
док не приметим да прошао је читав дан
откако јој говорим: *Сине!*

ДРАГИ БОГ

мој лични носач тајни.

На њега мислим
кад теби желим добро
а себи немогуће.

КАЛЕНДАР

Поштовалац али не и припадник
пецарошке завере ћутања,
отац на почетку месеца
купује тридесет кедера.

Редовно
мења воду у кантици,
међу птицама.

Редовно
једна нова
мртва риба.

ХОД

Шетачи који иду један другом
у сусрет, укрштају погледе.
Тада се ново биће љубави
раставља на двоје.

ИЗ СУДБИНСКИХ АНАЛА

Једна жена је убила бабу
која јој беше досуђена
на доживотну негу.

У полицију су је привели нагу,
по властитој жељи.
У паузи саслушања
поверила се стражару:
Бејах жељна да по кући ходам гола!

На обдукцији су установили
ударац тупим предметом, иначе
баба је била у изврсном
здравственом стању.

*Невина сам, рекла је окривљена.
Признајем.*

ДОБА НЕЖНОСТИ

Откако постоје
уметност писања
и уметност читања
проверавају једна другу.

МЕРА

Увек је мање
од онога што осетиш.

ЧАРЛИ

(мој пас)
има свога пса
(то сам ја).

РЕЧ БОДЕЖ И ОЧИ ВУКА

по Васку Поји

Брата сам у сну избола ножем.
Реч БОДЕЖ
осванула је на јастуку.
Реч КРВ
подвукла се у календару
у недељу
убила сам брата у сну.

Реч СМРТ
убила га је у ствари.

Слика вука
очи
речи МРТВО СУНЦЕ
жагор слепих вучића
у утроби мртве мајке.
Заспала сам

с једном ногом у ципели
спремна.

У поноћ сам рекла бодеж
рекла крв рекла
убод рекла нестани мало
са плимом јутарњег светла
УБОД
рекла смрт
и врх му је био најближи.

Шта је тражио
у сну
у вучици?

То му је дошло главе.

ПОЧЕТАК КАРТОГРАФИЈЕ

Бити ствар
без употребне вредности.
Бити ствар која временом добија на вредности
а нико не зна зашто.
Дозволити да те називају
украшним предметом.
Чути да си вишак.
Чути да се без тебе не може.
Дисати у себи.
Мењати власнике.
Бити непоседован.
Бити предмет
дивљења.
Премештати се,
избећи сеобе.
Бити довољан.

Бити брод.
Лицем окренут дну бити
на оба краја дубине.
Остављати траг
не вечан.
Упловљавати.

Испловљавати
на исти начин.
Бити вољен у лукама.
Бити брод.
Волети
већи део живота на отвореном мору
сањати о лукама.
Избећи чекање. Кретати се
увек истом стазом
од луке ка њој.
Забављен мрежама на палуби.
Претварати товар у приче.
Бити брод.
Носити себе без напора.

Бити род. Свакоме.
Мушкарцима, женама, алгама,
тигровима у скоку на јелена,
лотосима настањеним у сопственим сузама,
острвима, пећинама чија је бар једна
одаја неиспитана
бити орођен.

Волети тебе
а то никад не сазнати.
Бити увек изненада
нова радост и неочекивани бол.

Избећи постојање.
Кап
на твојој кожи
која је већ сећање на додир.
Кап је већ друга кап.

Бити заправо никад.
Бити сад.
Једина у пролазу.

СЕЗОНА ДОБРИХ ЉУДИ

Кажем ти

људи се повремено сете
да би волели да живе:
оките јелку,
запевају песму коју су годинама
одлагали уз вишак успомена,
поправе славину,
напишу писмо,
пресаде биљку која зачудо
још пружа знаке живота,
помазе подочњаке и реше
да учине нешто за свој тен.

И муж жену изведе на пиће,
и ћерка мајку у парк,
и син успори ход на путу до посла и осмехне се
времену када је оца звао тата.

Добри су људи.
Колико могу
и уз помоћ прилика.
Ако само обратиш пажњу приметићеш
има их још који би и Бога да поштеде
мучних исповести.
Има их који редовно хране кучиће
и напуштене створове уопште
пажњом.
Постоје људи који умеју
да дају
а да нас не повреде
пожртвовањем.
Има их који и без давања пружају.
Који постоје
приватно
у овим јавним временима.

Добри су људи. Ипак се воле
бар на одређено време.
У неким улицама које потом памте,

уз дрво које поштују једнином,
приљубљени уза зид
 који у личним историјама није
срушен због нове градње.
И сете се додира у невреме,
опишу поново сваки заборављени покрет
 прецизно, кришом, испод стола
 на неком састанку,
и чак зажале што су годинама марљиво радили
 на стицању одговорности
 и зазирали
 од лепоте пада.
Има их још који се постиде.
Има их чији стид опстаје у слози
 с празником живљења.
Храбри су људи.
 Све док воле
архитектуру узајамних хтења.

У овом дану
дивљења вредни
чак и они са белегом,
 и кад га скривају рукавом,
 и косом преко чела.

Па и ти и ја
 с грешном решеношћу да своје постојање
 претворимо
 у строгост лишавања,
 у згађеност над колотечином,
светим свакодневљем,
 у савршени сан
 о мору
од којег свака лука постаје јалова.
Ти и ја и та љубав
због које свака друга љубав
 остаје невољена.
Ти и ја и та поама
 за трајањем.
Ти и ја
 сувише
ти и ја.

Али бива
да јутро само од себе
у доброту осване,
и ватрицу пламен тиховања прими,
и умине та напаст прожимања
брже
него што то усавршени
у нестрпљењу
ти и ја
јављамо преко и-мејла.

ПОСВЕТА

За најближу блискост
Икада
Избављену од посесивности.

За укућну негу
Обухваћену и сновима
Природне лепоте играња.

За Велико откриће
Тебе
Пријатности безреченог.

За инфузију благости
Када ми немушитој пријатељ каже:
„Па, што је љубав!“

За контраеволуцију:
За сурову шалу враћања у прошлости
Садашњости зајоседнуће недостигањем.
Теби и осталима из времена предстојеће
Следеће доба љубави

Када умеће бивања с Другим већ није
Пићање стајуса љубавних мањина.

НА ОТВОРЕНОЈ ЛИНИЈИ

Преци су били рибари
По свему
Без навике приповедања
Дома у малом месту
Штедели светлост
Зора је риба
Јутро мрежа пазар хлад маслина
У подне најбоље
Вино сир сардела
У бокалу рубин новог дана
Светиња
Сијеста је сносила читав терет
Отпочињања.

Потом магарац сам нађе камен
Останка
И ту једну травку
По којој знамо биље
На континенту.
Рупа се јави
Уљудно
Како су то чинили стари
Поштујући приврженост зидина
Коноба и дечјих соба.

Ту и даље мирише на тебе.
Ту никада није престало.
Пуцање је познато
Само мрежама.
Крпеж је светковина.

На косом сунцу жена је најлепша.
Од умора осмех мужа благ.
Надница дивљења увек довољна
Да се на веранди погледају
И можда пољубе пред сан.

Моји су га звали живот а не рад.
Починач уместо мрак.
Невера тепали непогоди.

Знало се да је срећа у мрежи
И љубав у колевци
А недеља поклоњен дан.

И данас палим кандило за нас.
Лепо је кад волиш давно
Кратко ти јављам
Крај отвореног прозора
Суши се коса
И цез допева себе
Ту где реч бира следећу
Дозива те моја лоза само
Уколико те пут наведе
Једна свећа жеља путоказ
Усмерен таласом.

Данас се одмарам од чекања
Ништа ме не вуче ван
Имам напад бесконачног
Плавог то јест.
Све проживљено шири мирис сагласја.
Гладна сам. Примам добар знак.
Бака звецка доручком
Некад и сад до краја
Почивша
Благост је без описа.

Жалузина лењо дотакне окно, так.
Мачак се умиљава
Док жмури из дна собе
Непомерен из центра.

СТРАНКИЊА

*Ја не могу бити одавде
Где нежности нема ни име*

Нисам мислила даље од продавнице,
Ове овде – у којој сам за продавачицу „мико“.
Понела сам ситне паре и никакве друге
Вредности или намере:

33 корака је то! Знам тачно.
33 – бројала сам толико пута.
Један, *two, drei, cuatro...*

Fünf! – узвикнем чим чујем:
„Где гледаш, стоко?!“
*Pénte – пошито они: „Шта водаш керове,
Курво смрдљива?! Знам ја шта теби треба!“*
Сих – „Све си дебља и дебља. Вређаш поглед
На девојчице са цез балета.“
Неко ми тихо пожели добар дан.
Некоме тихо пожелим добар дан.

Дека – мрмљам мантру за сваки случај.
Око двадесет два, близу узлаза-спаса,
Баба у перјаној јакни, главе обмотане шалом,
Шапуће баби у капуту, баби са трајном:
„Ни момка, немоли дете! Море, ко зна?!
Можда је лезбејка? Ахааа! Или са братом нешто..., ма
Свега у данашње време има.“

Двадесет три – две поморанце,
Јогурт, новине и хлеб у кеси.
Код лифта – шкрипа наглог кочења: туп! цангррр! трас!
Ако већ је тридесет и не видим ван.
Разазнајем звукове.
Познате су ми речи.
Сећам се свега.

33 – знам.

Добро памћење ме издаје.
Никада тако усамљена
Као на путу до продавнице.

БЕЛА

У основи бела
Када смо је нашле, кучкарке –
Ми које базамо више од паса
Оптужене да „само псима

Помажемо, а шта је с људима?“ –
Била се тек окотила, блажена, изнурена
(Како се то очитује на свим женкама!)
И прљава од сигурног блаштишта
Тамо где је мале скрила кула
Са поверењем у кал.

Назвале смо је Бела због лепоте
Веселости што само у очима постоји
И када се друга места наде угасе.
Ми, које тешко заплачемо,
Мада бисмо често за добар плач
Дале све своје кости,
Угледавши је како једва жива тетура
У истом часу тихо рекосмо: „Аушвиц“,
А из јама замандаљених очима
Ослободила се бар једна суза.

Остало је прича општа и насушна
Прехрана речи као и било која:
Храна, здравље, брлог, љубав.

Оно што ни у моћи говора
Не налази уточиште
Дом је тренутка споја
Најдубље драме и капи среће.